

In memoriam: Jean Baudrillard (1928 – 2007)

Za velikoga poljskog sociologa s britanskom putovnicom, Zygmunta Baumana, pojam “post-moderno” posve je opravdan ako se referira na teorijski diskurs koji razmatra različite aspekte suvremenog života, ili ako ih taj isti diskurs razmatra na radikalno drukčiji način.¹ Bauman je ustvrdio dvije znanstvene strategije s pomoću kojih sociologija može odgovoriti na sveobuhvatne društvene promjene koje su se zbile u drugoj polovini 20. stoljeća, nazvavši ih sociologijom postmodernosti te postmodernom sociologijom. Dok prva varijanta uzima u obzir sveobuhvatnost društvene transformacije, te tako ne mijenja svoju tradicionalnu strategiju (nego samo fokus interesa i skupove kategorija), druga prati isključivo elemente postmoderne kulture i tako prekida s ontološkim i epistemološkim temeljima modernosti.

Nedavno preminuli *enfant terrible* francuske akademije, filozof i teoretičar kulture Jean Baudrillard, u potpunosti je preuzeo tu dihotomiju. Počevši sredinom šezdesetih godina s kombiniranjem sociologije, političke ekonomije, semiologije i istraživanja potrošačkog društva, prešao je dug put suvremene teorije da bi došao do njezine možebitne “granice”: *radikalne teorije* za društvo *radikalnih fenomena*, mogli bismo reći. Već u ranijim radovima pisanima u duhu akademske sociologije,² s jasnim i klasičnim autoritetima (Marx, Durkheim, Levi-Strauss, Veblen i dr.), Baudrillard je imao sposobnost da prvi uoči i definira probleme kojima će se tek narednih desetljeća baviti društvene znanosti. Njegove analize pretvaranja radnika u potrošače, nastanka novog koncepta društvene kontrole, kulta razlike i statusne diferencijacije, analize porasta iracionalnog nasilja, te zasigurno jedna od njegovih temeljnih ideja – centralnosti medija u suvremenom društvu i simulacije koje proizvode – prve ocrtavaju i definiraju ono što je danas opće mjesto društvene teorije: nastanak i uspon postmodernog društva. Sredinom sedamdesetih i početkom osamdesetih, Baudrillard je u potpunosti krenuo vlastitim smjerom u propitivanju fenomena modernoga zapadnog društva, organiziranog proizvodnjom simulacija te razmjenom kodova i znakova, koje završava u pobjedi metastaziranog poretka objekta nad subjektom.³ Gurnuvši pritom same mogućnosti vlastite misli do katkad teško prohodnih metafizičkih spekulacija o ekstremnim fenomenima suvremenog društva ekscesa, Baudrillard je uvijek ostao pojedinac koji je išao ususret konfliktima, podjednako teorijskim kao i intelektualnim, konstantno napadajući konsenzuse i opća mjesta, možda tako katkad čineći sebi “medvjedu uslugu”. Zahvaljujući transdisciplinarnoj prirodi njegova rada, esejističkom i visoko stiliziranom načinu pisanja, neporecivoj zanimljivosti i aktualnosti tema te činjenici da ni jedan veliki globalni događaj nije držao banalnim ili nevrijednim teorijskog osvrtu, pojavio se ubrzo tako i fenomen ekscesa samog Baudrillarda. Zbog učestalog iskrivljavanja koji je njegov rad redovito trpio, ni za jednog se drugog suvremenog autora etiketa “postmoderno” (sve što se pod tim pojmom, u njegovoj popularnoj dimenziji, otkriva) nije tako čvrsto prilijepila kao za njega, pojednostavnjujući izrazitu kompleksnost, složene temelje, imanentne kontradikcije i nove perspektive koje donosi njegov rad. Sam je Baudrillard tako postao žrtvom vlastite slike, simulacije, svoga “đavoljeg dvojnika”: bilo da govori o tome da se Zaljevski rat “nije dogodio”, ili da govori o kraju povijesti, globalizaciji i poretku terora, o smrti princeze Diane ili o globalnom poretku ekonomije žrtve i “slučaju Sarajevo”, Baudrillard je od različitih teorijskih, ali i političkih orijentacija (bilo to liberalnih, konzervativnih ili pak marksističkih pozicija) bivao optuživan kao nihilist, cinični prorok narcisoidnog društva koje je pogazilo i zaniijekalo svoje temelje (kakvi god oni bili) te zaboravilo vlastitu povijest. Zanimljiv je način na koji se Baudrillardova misao čak i u velikom dijelu znanstvenih krugova legitimne kulture potiskuje u, rekli bismo čak, freudijanskom smislu. Trauma na koju njegov rad upućuje jest ona neponištivog događaja kojim se u središte naše razmjene iskustva sa svijetom postavlja *tehnički poredak medija*. Padom semiotičke težine

¹ Zygmunt Bauman, *Intimations of Postmodernity*, Routledge, London, 1991.

² Jean Baudrillard, *The Consumer Society*, Sage, London, 1998; Jean Baudrillard, *The System of Objects*, Verso, London, 2005.

³ Vidi: Jean Baudrillard, *Simulacija i zbilja*, u. Rade Kalanj, Jesenski i Turk, Zagreb, 2001.

IN MEMORIAM

koju su sa sobom nosili znakovi, te općenitom dematerijalizacijom kao i aktivnom ulogom koju su u konstruiranju stvarnog preuzeli mediji (pretvorivši re-prezentaciju u prezentaciju), simboličko značenje i “konstrukcija društvene zbilje” radikalno se mijenjaju.

Upravo je to i temeljni problem njegova misaonog naslijeđa za sociologiju, kao znanstvenu disciplinu: ako bismo Baudrillardove teze pokušali uzeti za ozbiljno u rigoroznom duhu sociološke interpretacije, doveli bismo se u situaciju propitivanja temeljnih postavki discipline. No taj će trajni susret s teorijskim naslijeđem Baudrillardove misli za sociologiju biti neizbježan, ukoliko ne želi previdjeti i zaobići bitna pitanja i probleme, koje je on otvorio, a koji sociologiju zasigurno očekuju u 21. st.

Gordan Maslov